

УДК 373.5.091.39:004

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295072>

ІВАН КРАВЧЕНКО

ORCID: 0000-0001-6114-4591

(Полтава)

Work place: Poltava V.G. National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: ivanvitalievichkravchenko@gmail.com

МІЛЕНА ХИЖА

ORCID: 0009-0000-5130-1848

(Полтава)

Work place: Poltava V.G. National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: milenakhyzha10@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СМАРТФОНІВ У ДИДАКТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Анотація. Зараз важко уявити людину без власного гаджета. Усі суб'єкти навчально-виховного процесу сучасної школи також активно використовують технічні засоби у дидактичному процесі. В умовах XXI століття сучасному вчителю важливо усвідомлювати всі виклики часу, бути обізнаним у сфері гаджетозалежності та знати позитивні і негативні аспекти, які приносить телефон. Крім того, важливо осмислювати, що батькам необхідно розуміти значення смартфона як джерела пошуку навчальної інформації.

Практика доводить, що для ефективного використання учнями гаджетів необхідно налагодити тісну взаємодію школи і сім'ї, вчителів та батьків. Педагогічно доцільна співпраця дозволить здобувачам освіти якісніше засвоювати знання у сучасному світі.

Ключові слова: гаджет, цифрові технології, сучасний вчитель, сучасне покоління, інновації, телефон, залежність.

Постановка проблеми у загальному вигляді: актуальність дослідження «Використання смартфонів у дидактичному процесі сучасної школи» в умовах сьогодення полягає у гострій необхідності підготовки майбутніх вчителів до нової української школи, подальшого удосконалення навчально-виховного процесу, ефективного використання інтерактивних методів навчання на шляху євроінтеграційних процесів системи освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій: проблематикою впливу смартфонів на сучасних учнів займалися такі вчені як О.М. Бартків, Н.С. Венгер, В.М. Вигівська, Г.Д. Золотова, О.В. Літвінова, Я.В. Полянська, О.П. Юденкова та інші. Попри певну кількість наукових дослідників і публікацій ця проблема залишається актуальною для вивчення, так як з кожним роком гаджети набирають все більшої популярності у різних сферах і стають невід'ємною частиною людського життя.

Мета статті полягає у дослідженні позитивних і негативних наслідків використання гаджетів учнями у навчальному процесі середньої школи, а також у необхідності підготовки сучасного вчителя до взаємодії з учнями, з метою оптимального використання смартфонів.

Виклад основного матеріалу дослідження:

«Удома ми обмежуємо час, що діти проводять перед екранами», - каже засновник корпорації Apple [Гансен, 2021]. Стів Джобс не дарма так говорить, адже розуміє, яку шкоду приносить надмірне використання телефону: депресія, стрес, занижена самооцінка, хронічний недосип, зниження фізичної активності – все це негативно впливає на розвиток дитини і особистості загалом. Люди, які створювали цифрові технології прагнули до того, щоб інші могли спілкуватися, бачити одне одного попри тисячі кілометрів, а не заміняли реальну суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Цифрові генії намагалися полегшити життя пересічній людині, зробити багато речей доступними для неї. Натомість Стів Джобс, Білл Гейтс, Пол Аллен, Тім Бернерс-Лі та інші, на нашу думку, навіть не підозрювали, до яких негативних наслідків можуть призводити їхні відкриття.

Сучасне покоління – це перше покоління, яке народилося в цифровому світі. Учителям як нікому важливо відповідати викликам нового часу, щоб ефективно навчати учнів, необхідно знати всі аспекти використання гаджетів. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності [Бартків, 2010]. Зараз сучасне покоління вважає невід'ємною частиною побуту те, що минулі покоління вважали «технологіями майбутнього». Учителю важливо бути готовим до викликів XXI століття, адже світ невпинно рухається вперед. Ті форми, методи, за якими викладався

навчальний матеріал двадцять років тому, сучасному учневі є неефективними, а іноді нецікавими. Учителям важливо вміти пристосовуватися та відповідати зовнішнім змінам. Наприклад, бути готовим продовжувати надавати знання учням у період епідемії, пандемії та війни. Ці та інші зовнішні чинники суттєво впливають на навчальний процес, змінюють його, вимагають інноваційних підходів в освітній діяльності. Будь-які нововведення породжують відкриті питання та проблеми, з якими доводиться стикатися у дидактичному процесі, що в свою чергу потребує вивчення нових підходів до їх вирішення. Учителю важливо вміти оперативно реагувати на різні аспекти роботи, з якими він не стикався раніше. Проблема надмірного використання учнями смартфона є однією з них. Декілька років тому такого роду тема взагалі не піднімалася, адже телефон не був у той час широко використовуваний. Зараз майже у кожного учня є власний смартфон, проте ще у 2008 році така тенденція серед дітей не спостерігалася. Раніше проблема підліткової залежності не звучала так голосно і не стояла так гостро. Сьогодні ми констатуємо, що це зовсім нове явище, яке потребує ґрунтовного вивчення і сучасного підходу, адже суспільство ще не стикалося з подібною проблемою. У доцифровий період людям не потрібен був певний предмет, з яким вони не розлучаються, виконуючи зовсім різні завдання. Зараз цим предметом є телефон. Ця проблема абсолютно нова і потребує якісного дослідження, адже серйозно впливає як на життя окремої людини, так і суспільства загалом. Учителю важливо враховувати ці аспекти і бути готовим працювати із цифровим поколінням учнів. Тому що з кожним роком телефонна залежність зростає, а будь-яка залежність – це хвороба, яка призводить до негативних наслідків. Тобто сучасному вчителю важливо розуміти, що певна кількість дітей у класі будуть залежними від гаджетів. Ситуація вимагає нових підходів до вирішення зазначеної проблеми. Це важливий аспект для усвідомлення, адже з проблемою цифрової залежності педагогіка стикається вперше. Наука потребує детального дослідження цього питання, тому що уже зараз воно впливає на навчання та виховання. Вивчити дане явище – означає зрозуміти його, значить бути готовим до всіх можливих наслідків, які тільки можуть спричинити смартфони. У процесі аналізу напрацювань науковців, які досліджували проблеми гаджетозалежності, нами виявлені результати статистики.

Учені провели опитування серед шестиста людей, як ті почуваються під час використання Facebook. [Гансен, 2017]. Більшість респондентів відповіли, що відчували позитивні емоції. Однак третина опитаних указала на негативні почуття. Люди насамперед найбільше заздять досвідам інших. Коли хтось публікує світліну з екзотичних країн, то спостерігач заздрить переживанням і досвіду першого, замість того, щоб змінювати щось у своєму житті на краще людина продовжує далі дивитися стрічку соціальних мереж й іноді відчувати власну пригніченість. Коли особа спілкується онлайн з іншими, їй здається, що вона не сама, і поруч багато однодумців, які її підтримають, але насправді це ілюзія. Фізично людина перебуває у кімнаті одна, її емоції проявляються тільки у смайликах, і реальні почуття співрозмовника залишаються невідомими. У сучасному світі все життя людини обертається навколо смартфона: навчання, дозволення, робота, відпочинок – всі ці аспекти супроводжує телефон. Як наслідок учневі буде важко відмовитися від пристрою у школі, хоча б через те, що він не розуміє, як існувати у світі, проводити свій час без нього. Сучасні діти з народження його використовують, знають, як вмикати, де знаходити бажані ігри та мультфільми. Нове покоління звикло, що якщо їм не імпонує відео, фото, додаток тощо, вони з легкістю можуть видалити те, що непотрібне. Натомість у школі не можна вимкнути урок чи піти з нього. Доводиться слухати, нудьгувати, розчаровуватися. У цей момент як правило учні дістають телефони, щоб увімкнути улюблену гру і не засвоювати навчальний матеріал. Таку ситуацію педагог повинен прогнозувати та враховувати. Тримати увагу учня, зацікавлювати своїм предметом стає дедалі важче, адже телефон є серйозним конкурентом учительської діяльності. Іноді смартфон набагато бажаніший для здобувача знань, адже дозволяє вмикати що подобається, і вимикати, що не подобається. У той час як викладач застосовує педагогічний примус і вимагає робити те, що не завжди хочеться і цікаво здобувачу знань. Спостерігається конфлікт вчителя і учня зі смартфоном, який полягає в тому, що педагог прагне до результату, тобто до формування певних знань, умінь і навичок у дитини тоді, коли телефон розважає, забирає час і при надмірному використанні шкодить здоров'ю. За рахунок цих аспектів у людини знижується самооцінка, далі розвивається пригніченість та депресія, згодом агресія. Як наслідок, діти стають замкнені в собі, нездатні контролювати емоції, проявляти їх та відчувати емпатію. Учні уже не вміють спілкуватися так, як раніше комунікували їхні однолітки, іноді їм непросто вступати у контакти з малознайомими. На жаль, використання телефонів все більше і більше замінюють нам живе спілкування. У дітей немає вагомого досвіду у комунікації з іншими через те, що основний обмін інформацією проходить у телефоні. Тому, вчителю необхідно враховувати особливості здобувачів знань цифрового покоління, показувати їм реальний світ, і не занурювати у безкінечний віртуальний потік.

Практика переконливо доводить, що учні використовують телефони постійно: для розваг, навчання, зв'язку з батьками, і також для списування навчального матеріалу. Заборонити, забрати буде мало ефективно, адже телефон – це те без чого не може сучасна людина, це частина її життя. Коли у недалекому минулому діти кидали один одному готові відповіді на завдання, у школах не забороняли папір (Косик, Литвинова, Мельник [та ін.], 2017). Схиляти до того, щоб учень не користувався телефоном взагалі буде мало ефективно. Наявність смартфона у людини – це ознака сучасної людини, це своєрідна ідентифікація того, що особа відносить себе до двадцять першого століття. Тому, заборона на користування гаджетом буде не те, що потрібно сучасному учневі. Учителю необхідно донести до здобувачів освіти користь і шкоду використання телефону, як він впливає на навчальний процес, чому важливо обмежувати використання

вдома. Педагог повинен подавати власний приклад, досліджувати разом з дітьми негатив і позитив цього пристрою. Згодом від теорії переходити до практики, пропонувати учням вимкнути звук, щоб не заважав на уроці, грати у ігри «Хто довше зможе без телефону», класти телефони у спеціально відведене місце, у якому гаджет не заважатиме роботі тощо. Таким ненав'язливим методом поступово викоринювати залежність та зароджувати цікавість до реального світу. Також важливим аспектом у цьому питанні є ставлення не тільки окремо взятого вчителя, але й навчального закладу загалом до проблеми гаджетозалежності у здобувачів освіти. Адміністрації школи, на нашу думку, доцільно розробити власні правила користування учнями телефоном у школі з певними обмеженнями. Також важливо зрозуміти, як часто діти користуються смартфоном у школі, в який період, згодом наповнити той час чимось захопливим та цікавим для учнів. Однією з умов потрібно, щоб всі дотримувалися цих правил: від прибиральниці до директора, від першокласника, до одинадцятикласника. Учням необхідно усвідомлювати, що ця проблема стосується не тільки їх, а суспільства загалом. Вони розумітимуть, що це дійсно важливо, і прагнуть їх дотримуватися, так як ними користуються всі, хто дотичний до навчального закладу. Отже, важливо, щоб сучасна школа сформувала своє ставлення до використання учасниками навчального процесу телефону: не забороняла його, але і не дозволяла користуватися надмірно. Важливо навчити дітей бути відповідальними за використаний смартфон, проінформувати, яку користь і шкоду він приносить, на уроках обмежувати доступ до нього. Окрім того вчитель повинен показувати здобувачам освіти всі переваги реальності, рано чи пізно вони усвідомлять позитивні моменти зовнішнього світу, і потреба у використанні гаджета зменшиться.

Також важливо використовувати телефон у навчальному процесі, адже учні зрозуміють, що перед ними сучасний педагог, який готовий працювати з перевагами сучасного світу. Вони усвідомлюватимуть, що гаджет приносить не тільки шкоду, але й користь. Завдяки смартфонам можна нестандартно підходити до викладання навчального процесу. Є багато програм, які допомагають у вивченні іноземної мови, електронних словників, у яких швидко з'являється необхідне слово тощо. Учитель може використовувати ігрові тести, які допоможуть у перевірці знань учнів. Також є командні онлайн-ігри, завдяки яким діти зможуть закріпити матеріал. Таким чином педагог покаже свою обізнаність і разом з тим навчить здобувачів освіти користуватися смартфоном задля отримання знань. Завдання дорослих у такій ситуації – не забороняти дітям користуватися гаджетами, а створити умови, аби з їхньою допомогою розвивати їх і не шкодити їхньому здоров'ю (Федорик, 2017). Електронний пристрій – це наче вогонь, який комусь приносить користь, комусь шкоду, головне вміти правильно з ним поводитися. Та над цим нюансом потрібно ще працювати, адже якась частина людей абсолютно необізнана у сфері свідомого користування телефоном. У реальному житті інколи батьки не показують позитивний приклад, а й самі є гаджетозалежними, і переконати учня у тому, що надмірне використання смартфона шкодить буде важче, коли його мама і тато не випускають пристрій з рук. Проблема гаджетозалежності у такому випадку не здаватиметься дитині нагальним питанням, яке потребує вирішення. Дитина народжується у сім'ї, здобуває певні навички виховання, і до певного віку для сина чи доньки їхні мама і тато є прикладом, на який потрібно рівнятися. Учень до певної міри не зможе усвідомити всю шкоду, так як буде бачити батьків, які себе досить добре почувають і з телефоном у руках. Батько і матір використовують свій гаджет для вирішення робочих питань, зв'язку з друзями та рідними, а також для розваг. Певна кількість батьків заміняє спілкування з дитиною на перегляд відео у гаджеті, цим самим не приділяючи їй повноцінної уваги, а це негативно впливає на ставлення до навчання. Учень поринає у безперервний потік інформації, щоб якимось чином зайняти себе, отримати порцію радості від переглянутих відео. Людина навіть не знає, що певна річ, предмет чи явище існує доки їй це не покажуть. Коли дитина народжується, що відкрити у цьому світі своїм донькам і синам залежить від батьків. Вони обирають на що звертати більшу увагу дитини: на негатив чи позитив, на чудове, що сталося сьогодні, чи на неприємності, які спіткали. Батьки показують своїм дітям реальні ігри і зовнішній світ, чи навпаки онлайн-простір. Іноді для мам і тат набагато легше дати смартфон у руки, щоб дитина не заважала. Такими діями вони шкодять самі собі, адже у подальшому дитина ростиме тільки невпевненою, і необізнаною особистістю у елементарних аспектах, через своє незнання все більше і більше поринатиме у віртуальний світ, так як там легше і простіше. Уже в школі учню буде важко виконувати завдання, гідно приймати перемоги і поразки, комунікувати з однолітками тощо. Здобувачу освіти буде не просто стикатися з реальним життям, адже до того батьки показували тільки віртуальний світ. З такими непростими аспектами сучасного покоління буде стикатися вчитель у процесі навчання в школі. Педагогу важливо підтримувати учня, направляти його, показувати реальний світ. Учителю важливо проявити свою педагогічну компетентність, бути готовим навчати його спілкуватися, дружити тощо. Для сім'ї гаджетозалежність – це велика проблема. Якщо з нею стикнулися всі члени, то комусь одному вийти з віртуального життя буде непросто, особливо якщо це дитина. У такому разі важливо провести бесіду з батьками стосовно впливу гаджетів, розповісти про негативні і позитивні аспекти смартфонів. Донести до них думку, що все, що відбувається вдома має взаємозв'язок із навчальним процесом. Тому батькам теж важливо працювати над собою. Достатньо почати з простого: вмикати через пів години після сну, та вимикати за пів години до початку сну. Згодом робити за день певну кількість хвилин без телефона. Наприклад з 14:00 до 15:00 користування смартфоном заборонено всім членам сім'ї. Виходити на прогулянки без нього. Передивитися все, що є у телефоні, переглянути, чи дійсно воно потрібне, чи хочу я використовувати саме на це таку кількість часу, чи доцільні певні програми тощо. Таким чином поступово вироблятиметься свідоме ставлення до використання гаджета. Для учня важливо зрозуміти, що його підтримують батьки,

прагнуть допомогти і бути поруч. Позбавлятися залежності стане легше, адже це робить вся родина. Завдяки зменшенню кількості годин у телефоні, з'являється більше вільного часу, і його можна використати на свою користь. Педагог також може посприяти допомозі у позбавленні залежності сім'ї. Наприклад провести з учнями гру: урок про користь і шкоду від гаджетів, а потім поставити домашнє завдання, яке полягає в тому, щоб діти навчили своїх батьків свідомому використанню телефонів, завести щоденники, щоб діти вдома сліdkували за кількістю часу проведення з смартфоном кожного члена родини тощо. Учителю буде набагато простіше взаємодіяти з таким здобувачем знань, адже йому подобатиметься вивчати реальний світ, проявляти цікавість до нього, тому, на нашу думку, він уважно слухатиме виклад навчального матеріалу. Згодом в учня з'явиться улюблений предмет, над яким захочеться працювати більше, і відкривати цей світ ще охочіше. Отже, учителю важливо проводити роботу по зменшенню гаджетозалежності не тільки у здобувачів знань, але і коректно їх батьків. З цією метою педагогу при проведенні батьківських зборів доцільно роз'яснювати вплив гаджетів на психіку та поведінку їхніх дітей, що в свою чергу позначається і на результатах навчальної діяльності у школі. Щоб отримати дійсно якісний результат у навчанні важлива тісна співпраця вчителя з батьками. Разом з тим здобувач освіти бачитиме, що його мама і тато йдуть на контакт з педагогом, готові його слухати і співпрацювати, значить необхідно це робити і йому. Так як до певного віку батьки є вагомим прикладом для своєї дитини. Використання сучасних технологій у школі з кожним роком стає популярнішим. Учні охоче звертаються до телефонів, щоб виконувати класні завдання. Залучаючи нові винаходи часу, модернізуємо вже застарілу систему освіти та сприяємо зацікавленості до навчання (Федорик, 2017). Телефон може стати своєрідним інструментом для мотивації учнів вивчати предмет. Під час взаємодії з гаджетами учителю важливо провести бесіду з учнями з приводу використання цифрових технологій адже це є запорукою успіху. Педагог не забороняє сучасні винаходи, але дозволяє у обмежених кількостях. Учні не витрачають свій час дарма у безкінечному потоці інформації, а вчать використовувати телефони на свою користь. Електронні пристрої сприяють розвитку дитини, якщо вони наповнюють діяльність новим змістом, а не замінюють її (Федорик, 2017). Педагогу потрібно бути справжнім професіоналом, щоб зуміти навчити дітей користуватися телефоном на уроці у обмежених кількостях. Також важливо після виконання завдання з гаджетом, щоб діти не продовжили користуватися ним далі, а працювали з підручником чи іншим джерелом знань. У сучасному світі учителю важливо вміти захоплювати учня своїм предметом прагнути розвивати у дитини цікавість до того, що відбувається навколо, а гаджети можуть допомагати у цьому. Ян Амос Коменський стверджував, що інтерес є рушійною силою навчання, а оригінальна форма пізнання допомагає уникнути одноманітності, шаблонності, сприяє ширшому застосуванню ефективних методів та прийомів засвоєння школярами нових знань (Рогожиська, 2016). Попри те, що основоположник теорії навчання не жив за часів цифрових технологій, його висловлення є актуальним і сьогодні. Учителю необхідно вміти креативно підходити до предмету, шукати нові інструменти для подачі інформації, щоб уникати одноманітності та шаблонності. Якщо належним чином використовувати сучасні технології можна досягти небачених результатів у взаємодії учителя і учня, що в свою чергу приведе до ефективності у навчанні.

Дозоване використання гаджета тільки сприяє засвоєнню знань, умінь, а з часом і навичок, позитивно впливає на розвиток особистості. Якщо дитина працює з чимось, що потребує зосередження, краще не тримати телефон поруч, а відкласти, щоб не реагувати на зайві повідомлення. Звук, який відволікає від основного завдання, і змушує постійно перевіряти пошту, теж слід вимкнути. Щоб взагалі не було спокуси взяти пристрій, краще відкласти його малодоступне місце. Учителю теж варто дотримуватися певних правил. Всім, хто любить телефонувати без нагальної потреби, потрібно повідомити про ваш свідомий вибір. Необхідно, щоб інші розуміли, що не завжди до вас буде доступ. Відповідати слід тільки на термінові дзвінки.

В учнів немає великого об'єму справ, які потрібно вирішувати по телефону. Значить необхідність використання дітьми смартфона мінімальна. Для учнів на ігри та розвиток із гаджетом достатньо дві години на день, які радить психіатр Андерс Гансен.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок:

Отже, ми живемо у сучасному світі, де обійтися без телефону практично неможливо. Підрастаюче покоління уже не має уявлення, як жити без них. Попри те, що сучасний світ пропонує нам гаджети, разом з тим він потребує здорово освічену молодь. Тому сучасному вчителю важливо вміти використовувати цифрові технології, але разом з тим вчити дітей свідомо підходити до використання смартфона. Потрібно, щоб учні усвідомлювали користь і шкоду, які приносить надмірне використання гаджета. Необхідно, щоб учні були обізнані у цій сфері, щоб з часом вміли використовувати ці знання на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бартків О. М. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52–58.
- Гаджети в школі / В. Косиць, С. Литвинова, О. Мельник [та ін.] ; упоряд. Н. Харченко. Київ : Шк. світ, 2017. 128 с.
- Гансен А. Інстамозок. Як екранна залежність призводить до стресів і депресії/ пер. зі швед. Ганна Топіліна. 2-ге вид. Київ : Наш Формат, 2021. 200 с.
- Рогожиська Л. Гаджети на уроці, їх користь. *Школа*. 2016. № 1. С. 54–57.

Федорик Л. Як ефективно використовувати гаджети в роботі з дітьми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 9. С. 55–57.

REFERENCES

- Bartkiv, O. M. (2010). Hotovnist pedahoha do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Readiness of a Teacher for Innovative Professional Activity]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia [Problems of Modern Teacher Training]*, 1, 52-58 [in Ukrainian].
- Hansen, A. (2021). *Instamozok. Yak ekranna zalezhnist pryzvodyt do stresiv i depresii [Instamind. How Screen Addiction Leads to Stress and Depression]*. Kyiv: Nash Format [in Ukrainian].
- Fedoryk, L. (2017). Yak efektyvno vykorystovuvaty hadzhety v roboti z ditmy [How to Use Gadgets Effectively While Working with Children]. *Vykhovatel-metodyst do shkilnoho zakladu [Preschool teacher-methodologist]*, 9, 55-57 [in Ukrainian].
- Kharchenko, N. (Comp.). (2017). *Hadzhety v shkoli [Gadgets at School]*. Kyiv: Shk. Svit [in Ukrainian].
- Rohozhyska, L. (2016). Hadzhety na urotsi, yikh koryst [Gadgets at the Lesson, Their Benefit]. *Shkola [School]*, 1, 54-57 [in Ukrainian].

IVAN KRAVCHENKO
MILENA KHYZHA

THE USE OF SMARTPHONES IN THE DIDACTIC PROCESS OF A MODERN SCHOOL

Annotation. Nowadays, a person can hardly do without a gadget. All participants in the educational process of a modern school are also actively involved in the use of technical means in the didactic process. In the context of the 21st century, it is crucial for a modern teacher to recognize the challenges of the times, be mindful of gadget addiction, and understand both the positive and negative attributes of smartphones. Furthermore, it is essential for parents to comprehend the value of a smartphone as a source of educational information.

Practical evidence suggests that only close collaboration between schools, families, and teachers ensures effective use of technology by students. Pedagogically expedient cooperation will enable students to acquire better knowledge in the modern world.

Keywords: *gadget, digital technology, modern teacher, modern generation, innovation, phone, addiction.*